מעין העולם הבא [1]עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפול על הנערים וגו' ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו וגו' ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים [2]ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב וגו' ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ [וגו'] אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם ולא מצאתי כעבדך אברהם שאמרת לו [3]קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה [א]ובשעה שבקש לקבור שרה לא מצא מקום לקוברה ולא הרהר אחר מדותיך ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' ועודנו מחזיק בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כאדם שמסיתין אותו וניסת במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה [4]ויען השטן את ה' ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא [ב](על) פניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב וגו' אמר רבי יצחק קשה צערו של שטן יותר משל איוב משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה אמר ר"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות הוא שטן דכתיב [5]ויצא השטן מאת פני ה' הוא יצר הרע כתיב התם [6]רק רע כל היום וכתיב הכא (רק את נפשו שמור) [[7]רק אליו אל תשלח ידך] הוא מלאך המות דכתיב (רק) [ג][אך] את נפשו שמור אלמא בדידיה קיימא א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו שטן כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב אמר חס ושלום מינשי ליה [ד]לרחמנותיה דאברהם פנינה דכתיב [8]וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה דרשה רב אחא בר יעקב בפפוניא אתא שטן נשקיה לכרעיה [9]בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו אמר רבא בשפתיו לא חטא בלבו חטא מאי קאמר [10]ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא איפו מי הוא אמר רבא בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר ליה אביי לא דבר איוב אלא כנגד השטן כתנאי ארץ נתנה ביד רשע רבי אליעזר אומר בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר לו רבי יהושע לא דבר איוב אלא כלפי שטן [11]על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב] [12]אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע [ה]ברא לו תורה תבלין דרש רבא מאי דכתיב [13]ברכת אובד עלי תבא ולב אלמנה ארנין ברכת אובד עלי תבא מלמד שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להן ולב אלמנה ארנין דכל היכא דהוה [ו](איכא) אלמנה דלא הוו נסבי לה הוה אזיל שדי שמיה עילווה והוו אתו נסבי לה [14]לו שקול ישקל כעשי והותי במאזנים ישאו יחד אמר [ז]רב עפרא לפומיה דאיוב חברותא כלפי שמיא [15]לו יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו אמר [ח]רב עפרא לפומיה דאיוב כלום יש עבד שמוכיח את רבו [16]ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה אמר רבא (א) עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניתא אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב [17]הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה [18]כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה אמר רבא מכאן שכפר איוב בתחיית המתים [19]אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם [ט]אמר רבה איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו בסערה חרף דכתיב אשר בשערה ישופני אמר לפניו רבונו של עולם שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב בסערה השיבוהו דכתיב [20]ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר [וגו'] [21]אזר נא כגבר חלציך אשאלך והודיעני אמר לו הרבה נימין בראתי באדם וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה שלא יהו שתים יונקות מגומא אחת שאלמלי שתים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם בין גומא לגומא לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [י][22]מי פלג לשטף תעלה [וגו'] הרבה טיפין בראתי בעבים וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד מטשטשות את הארץ ואינה מוציאה פירות בין טיפה לטיפה לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי מאי משמע דהאי תעלה לישנא דדפוס היא אמר רבה בר שילא דכתיב [23]ויעש תעלה כבית סאתים זרע ודרך לחזיז קולות הרבה קולות בראתי בעבים וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משביל אחד שאלמלי שתי קולות יוצאות משביל אחד מחריבין את כל העולם בין קול לקול לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [24]הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור יעלה זו אכזרית על בניה בשעה שכורעת ללדת

מעין העולם הבא. דכתיב (ירמיה לא) הרה ויולדת יחדו הריון ולידה ביום אחד הכי דרשינן ליה במסכת שבת (דף ל:): **הכי גרסינן במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה.** [וה"פ] יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא ועולה למעלה ומרגיז את מדת המלך בהשטנתו נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא מכיון שנתנו רשות דכתיב ותסיתני בו: **לצערו של שטן.** שהוזקק לשמור את נפש איוב שלא תמות: **אלמא בדידיה קיימא.** ליטול את הנפש והזהירו שלא ליטלה: **בעבור הרעימה.** שמתרעם על שהיא עקרה ותתפלל: **להפוך קערה על פיה.** (ב) לעקור כל כבוד שמירך וגידף: **לפטור את כל העולם כולו.** מדינו של הקב"ה לומר שאנוסין הן ע"י הקב"ה שברא (ג) יצה"ר והכי קאמר על דעתך כי לא ארשע אם היית מפן לא הייתי רשע: **בראת שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות.** את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה בראת בו סימני הטומאה: **בראת צדיקים.** ע"י יצר טוב: **בראת רשעים.** על ידי יצר הרע לפיכך אין ניצול מידך כי מי יעכב אנוסין הן המוטאין: **ברא לו תורה.** (ד) הן תבלין שהיא מבטלת את הרהורי עבירה כדאמר בעלמא (קדושין דף ל:) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו' הלכך לאו אנוסין נינהו שהרי יכולין להציל עצמן: **ברכת אובד.** שהיה סבור שהיה אובד את שדהו: **שדי שמיה עלווה.** אומר שהיא קרובתו או מדבר בה להשיאה: **חברותא כלפי שמיא.** מדבר לפני השכינה כאדם המתווכח לחבירו בא ונשקול מי חייב לחבירו: **מן הסערה.** לשון שיער כדקתני הרבה נימין בראתי באדם: **מטשטשות את הארץ.** עושות את הארץ כטיט:

דלקון

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין קיא.], ב) [נ"ל אל], ג) [ס"א לרחמותיה], ד) [קדושין ל:], ה) [בע"י ליתא], ו) נ"א רבא, ז) [בספרים שלפנינו כתיב לא כאל"ף], ח) נ"א רבא, ט) [נדה נב. וכס ליתא רבא], י) פי' תוס' ע"ז יח: ד"ה מטות.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא איהו באחרניתא לא אסתכל אברהם אפי' בדידיה כצ"ל ותיבות עפרא לפומיה דאיוב נמחק: (ב) רש"י ד"ה להפוך קערה על פיה כלומר לעקור: (ג) ד"ה לפטור וכו' שברא להם יצה"ר: (ד) ד"ה בראת לו תורה תבלין כצ"ל ותיבת הן נמחק:

◆

מוסף רש"י

ח"ו מינשי ליה לרחמנותיה דאברהם. כדי שלא יהא נשכח לפני אלהינו זכותו של אברהם (איוב א ז). בפפוניא. שהיה דר בפפוניא (קדושין לה. ושם: בפפונא). מן הסערה. כלומר מספר הראש אני מבחין תפוכה (נדה נב:).

◆

רבינו גרשום

מעין העולם הבא. שלאחר חיכף לחרישה היו רועות על ידיהן מיד והיה עשב יוצא ורועות. וכן כתב לעולם הבא ונגש חורש בקוצר [עמוס ט]: כאדם שמסיתין אותו. אחרים וניסת על ידיהן: בעבור הרעימה. מה רעמים הללו לעולם אי אפשר בלא מטר כך היתה מתרעמת ומכעסת אותה כדי שתבקש רחמים עליה שיהיו לה ולדות: אלא בלבו חטא. שהיה מחשב בלבו על (פי) הבורא דברים אשר לא כן: להפוך קערה על פיה. להפוך יראת כל העולם. כלומר שאין דין אמת: על דעתך כי לא ארשע. כלומר בידך לבות בני אדם אם היה בדעתך להטותו לטובה לא היה רשע ובעבור שלא עשית כן אין מידך מציל: מי מעכב על ידך. שלא תתן לרשע לב צדיק: אף אתה תפר. כשתאמר כן תפר יראת חטא מבני אדם ותגרע תפלה מהם: ברא לו תבלין כנגדו. מכלל שהכל בידי אדם יעסוק בתורה ויהיה צדיק: כשמחזיר שדהו משובחת. שהוא היה סבור שגזולה לו: שדי שמיה עילויה. היה מוציא שם שהיא קרובתו: חברותא כלפי שמיא. דקאמר ישאו יחד: הנה נא ידעתי. כשראה בבואה במים: ויעש תעלה. דפוס סילון לשטף המים:

תורה אור

1 עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנערים ותאכלם ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום ואת הנערים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אכלים ושתים יין בבית אחיהם הבכור: והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפל על הנערים וימותו ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: ויקם איוב ויקרע את מעלו ויגז את ראשו ויפל ארצה וישתחו: ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה יי נתן ויי לקח יהי שם יי מברך: בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים: איוב א טז-כב

2 ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על יי ויבוא גם השטן בתכם להתיצב על יי: ויאמר יי אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את יי ויאמר משט בארץ ומהתהלך בה: איוב ב א-ב

3 קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה: בראשית יג יז

4 ויאמר יי אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע ועדנו מחזיק בתמתו ותסיתני בו לבלעו חנם: ויען השטן את יי ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו: אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא אל פניך יברכך: ויאמר יי אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמר: איוב ב ג-ו

5 ויצא השטן מאת פני יי ויך את איוב בשחין רע מכף רגלו ועד קדקדו: איוב ב ז

6 וירא יי כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: בראשית ו ה

7 ויאמר יי אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך ויצא השטן מעם פני יי: איוב א יב

8 וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעמה כי סגר יי בעד רחמה: שמואל א א ו

9 ויאמר אליה כדבר אחת הנבלות תדברי גם את הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו: איוב ב י

10 ארץ נתנה ביד רשע פני שפטיה יכסה אם לא אפוא מי הוא: איוב ט כד

11 על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל: איוב י ז

12 אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל: איוב טו ד

13 ברכת אבד עלי תבא ולב אלמנה ארנן: איוב כט יג

14 לו שקול ישקל כעשי והותי במאזנים ישאו יחד: איוב ו ב

15 לא יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו: איוב ט לג

16 ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה: איוב לא א

17 ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את: בראשית יב יא

18 כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה: איוב ז ט 19 אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם: איוב ט יז 20 ויען יי את איוב מן הסערה ויאמר: איוב לח א 21 אזר נא כגבר חלציך ואשאלך והודיעני: איוב לח ג 22 מי פלג לשטף תעלה ודרך לחזיז קלות: איוב לח כה 23 ויבנה את האבנים מזבח בשם יי ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח: מלכים א יח לב 24 הידעת עת לדת יעלי סלע חלל אילות תשמר: איוב לט א